

Pirmojo meno istoriko Giorgio Vasario įtaka Lietuvos dailės istorijai: Juozapas Saundersas apie Simoną Čechavičių

Austėja Šmigelskaitė

Vilniaus dailės akademija

Maironio g. 6, LT-01124 Vilnius

smigelskaite.austėja@gmail.com

——— Straipsnyje aptariamas pirmasis Lietuvos dailės istorijos veikalas – profesoriaus, grafiko ir meno tyrinėtojo Juozapo Saunderso pranešimas apie dailininką Simoną Čechavičių, perskaitytas Vilniaus universitete 1815-ųjų lapkritį. Jis, pavadintas „Žinios apie Simono Čechavičiaus gyvenimą ir darbus“, laikomas dailės istorijos LDK tyrimų pradžia. Kaip ir XVI a. išleistuose italų dailininko, architekto ir pirmojo meno istoriko Giorgio Vasario *Žymiausių tapytojų, skulptorių ir architektų gyvenimuose*, tapusiuose dailės istorijos tyrimų pirmavaizdžiu, Juozapas Saundersas savo pranešimu priminė apie užmarštin nugrimzdusį tapytoją, sukūrusį portretų ir religinių paveikslų, išryškino jo nuopelnus ir atskleidė menininko talentą. Vazariškosios tradicijos pavyzdžiu autorius savo pranešime siekė aptarti ne tik dailininko Čechavičiaus darbus, bet ir patį jo portretą – charakterį, požiūrį į kūrybą ir meną. Kaip ir Vasaris, Saundersas atkreipė dėmesį į menininko sielą, dorą, krikščionišką moralę, pabrėždamas jų įtaką kūrėjui. Pirmasis menotyrininkas Lietuvos istorijoje savo straipsnį iliustravo filosofinėmis mintimis apie meno bei menininko svarbą visuomenėje sekdamas savo pirmtako pėdomis.

Šiame straipsnyje siekiama išanalizuoti Vasario suformuotos menininko biografijos užrašymo tradicijos įtaką, jos netiesiogiai suformuluotus meno istorijos principus, meno vertinimo kriterijus, kurie regimai atspindi Saunderso pranešime apie Čechavičių.

Reikšminiai žodžiai: dailės istoriografija LDK, *virtus*, pirmavaizdis, jamžinimas, menininko portretas.

1815-ųjų lapkritį Vilniaus universitete buvo perskaitytas pirmasis Lietuvos dailės istorijos veikalas – profesoriaus, grafiko ir meno tyrinėtojo Juozapo Saunderso (1733–1845) pranešimas apie dailininką Simoną Čechavičių (1689–1775), skaitytas prancūzų kalba (Saunderso gimtoji kalba buvo anglų, tačiau Vilniaus universitete angliškai profesorių mažai kas būtų supratus, o lenkiškai jis kalbėjo prastai, dėl to pasirinkta prancūzų kalba, kuri universitete plačiai vartota menų studijoms¹). Viešos paskaitos Vilniaus universitete turėjo senas tradicijas, tačiau pranešimas „Žinios apie Simono Čechavičiaus gyvenimą ir darbus“ buvo pirmoji paskaita apie konkretų dailininką, jo gyvenimą ir kūrybą – dabar jis laikomas Lietuvos dailės istorijos tyrimų pradžia. 1815 m. šis tekstas buvo atspausdintas žurnale *Dziennik Wileński* (Vilniaus dienraštis). Nemažai duomenų apie Čechavičių profesorius gavo iš prelato Dluskio, kuris galbūt ir paskatino tyrinėti šią temą². Verta paminėti, kad šis pranešimas sukėlė ir kitų rašytojų susidomėjimą – 1817-aisiais dailininko darbus aptarė lenkų publicistas, visuomenės veikėjas Ignacas Lachnickis (Ignacy Emanuel Lachnicki), o vėliau, 1842 m., istorikas Aleksandras Pšezdeckis (Aleksander Przeździecki, 1814–1871).

Dailininkų biografių rašymo pradininku Vakarų kultūroje laikomas italų architektas, dailininkas, pirmuoju meno istoriku tituluojamas Giorgio Vasari (1511–1574). Cosimo de' Medicio globotas autorius ir menininkas 1550 m. pirmą kartą Florencijoje išleido *Žymiausių tapytojų, skulptorių ir architektų gyvenimus nuo Cimabues iki mūsų laikų*, geriau žinomus *Gyvenimų* pavadinimu, kur autorius aprašo įvairias skulptūros, architektūros ir dailės technikas, pristato dešimtis įvairių laikotarpių italų (ir ne tik) kūrėjų, pasakoja apie jų darbus ir biografijas, nestokojančias ne tik istoriografinių detalių, bet ir vaizdingų aprašymų, tikrų ar net anekdotinių intarpų, Renesanso rašytojams būdingo patoso. Nors Vasari modernių meno kritikų (pradedant nuo Vienos mokyklos atstovo Julijaus von Schlosserio) yra dažnai peikiamas dėl plagiato, netikslumų, lyriškumo ir literatūriškumo, nevientisų ir ne iki galo susistemintų kriterijų, tačiau jo indėlis į meno istorijos discipliną yra nenuneigiamas: jis pritaikė schemą, žinomą dar iš antikos laikų

1 Vytautas Levandauskas, „Josephas Saundersas ir menotyros diskursai po dviejų šimtmečių“, recenzija, *Meno istorija ir kritika* 7 (Kaunas, 2011): 233.

2 Helmutas Šabasevičius, „Pirmieji profesionalūs bandymai interpretuoti barokinį Lietuvos kultūros paveldą. Juozapo Saunderso kalba apie Simoną Čechavičių“, in „Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės barokas: formos, įtakos, kryptys“, sud. Rasa Butvilaitė, *Acta Academiae Artium Vilnensis*, nr. 21 (2001): 207.

(rėmėsi Plinijaus Vyresniojo ir Durido iš Samoso pateiktais modeliais) ir susiejo dailininką kaip žmogų su jo darbais, aplinka, svarstė menininko biografijos ryšį su jo kūriniais (pvz., Filipo Lippio biografija), kėlė sau tikslą atgaivinti jau primirštus menininkus ir įamžinti jo laikais dar aktyviai kūrusius.

Norėdamas įtikinti skaitytoją, Vasari pasitelkė ekphrazę (gr. *ekphrasis*) – jo aprašomi menininkų gyvenimai kupini naratyvių, emocingų ir vaizdingų intarpų, kurie *Gyvenimuose* paverčia ne paprastų biografijų rinkiniu, tačiau greičiau preciziškai sukonstruotu literatūros kūriniu, kuriame nemažai tropų ir kitų įtikinėjimo technikų³. Viena jų – Vasario dažnai minimi menininko nuopelnai (it. *essere degno di*), savo *Gyvenimuose* jis aprašo tik to vertus, nusipelnčius menininkus. Būtent todėl galima teigti, kad tai yra ne tik istoriografinis kūrinys, tačiau ir ideologinis projektas – čia sudėti ir suklasifikuoti ne tik menininkai ir jų darbai, bet ir atskleidžiamas renesansiškas kanonas – ryški krikščioniškos moralės, etikos tematika, leidžianti „apspręsti“ dailininko vertę, įrodyti, kiek *degnas* (vertas) būti paminėtas yra kiekvienas konkretus menininkas.

Kaip ir XVI a. išleistuose Vasario *Gyvenimuose*, Saundersas savo pranešimu priminė apie užmarštin nugrimzdusį tapytoją Čechavičių, sukūrusį portretų ir religinių paveikslų, išryškino jo nuopelnus ir atskleidė menininko talentą. Vazariškosios tradicijos pavyzdžiu savo pranešime Vilniaus universiteto profesorius, Stokholmo ir Peterburgo dailės akademijų narys Saundersas siekė aptarti ne tik dailininko darbus, bet ir patį jo gyvenimą – asmenybę, bruožus, įkvėpimus, požiūrį į kūrybą ir meną. Kaip ir Vasari, Saundersas atkreipė dėmesį į menininko sielą, dorą, krikščionišką moralę, pabrėždamas jų įtaką kūrėjui:

Sujaudintas religinių įspūdžių, suteikdavo paveikslui dievobaimingumo ir jautrios savo jausmų išraiškos. Neišsakytas krikščioniškosios religijos gerumas, dieviškasis saldaus ir melancholiško pasitikėjimo šaltinis [...].⁴

Pirmasis menotyrininkas Lietuvos istorijoje savo straipsnį iliustravo barokinei leksikai būdingais palyginimais ir apibūdinimais, filosofinėmis mintimis apie meno bei menininko svarbą visuomenėje sekdamas savo pirmtako italo pėdomis.

³ Robert W. Gaston, „Vasari and the Rhetoric of Decorum“, in *The Ashgate Research Companion to Giorgio Vasari*, ed. David J. Cast (Surrey: Ashgate Publishing, 2014), 248.

⁴ Šabasevičius, „Juozapo Saunderso kalba apie Simoną Čechavičių“, 209.

Užmaršties tematika

Meno ir atminties, meno ir užmaršties tematika yra svarstoma nuo tada, kai prisimenama – pradedant antika, įskaitant Renesanso humanistus, klasicizmą ir baigiant šiais laikais.

1568-ųjų leidyklos „Giuntina“ leidinio dedikacijoje Cosimui de' Mediciui Vasari rašo:

Papildyta kitais kilniais ir garsiais kūrėjais, nuo to laiko iki šiandienos palikusiais šio gyvenimo kančias ir iškeliavusiais į geresnį, ir tais, lig šiol tarp mūsų gyvenančiais, kurie taip puikiai dirbo, jog yra verti amžinos atminties.⁵

Čia iškyla viena iš pamatinių Vasario vertybių, kuriomis jis rėmėsi konstruodamas *Gyvenimus*, – autoriaus tikslas 1550-ųjų leidimą papildyti kitais autoriais, taip pat vertais atminties: menininkai, apie kuriuos rašė Vasari, tapo „amžini“, įrėžti į žmonijos istoriją jo plunksna, apsaugoti nuo antrosios „mirties“ – užmaršties. 1568 m. „Giuntinos“ leidime, kitaip nei 1550-ųjų Torrentinianoje, aprašyti ir gyvi menininkai (nors pirmajame jau buvo Michelangelo biografija, tačiau antrajame įvardyti ir kiti Vasario amžininkai, tokie kaip Tiziano, Giovanni Bellini ir, žinoma, pats Vasari). Šie menininkai, pasak Vasario, jau nusipelnę būti įamžinti, net jei jų gyvenimai dar nepasibaigę.

Panašų tikslą – įamžinti to verto dailininko atminimą – turėjo ir po daugiau nei dviejų šimtų metų apie užmirštą dailininką Čechavičių rašęs Saundersas. Pranešimo įžangoje autorius pacitavo Ciceroną:

Vera gloria radices agit atque etiam propagatur. Ficta omnia celerit tanquam flosculi decidunt, neo simulatum potest quidquam esse diuturnum.

Čia samprotavo apie laiko ir meno sąveiką: būtent laikas, rašė Saundersas, įtvirtina geriausius kūrėjus, tačiau ir jis pats klausytojui (ar skaitytojui) mano esant svarbu priminti apie Čechavičių ir jo kūrybą:

Toks yra daugelio labai iškilių žmonių likimas, ir toks yra Čechavičiaus likimas. Tačiau kaip ažuolas, kuriam lemta pergyventi visus medžius, kuriuos jis miške valdo,

⁵ Giorgio Vasari, *Vite de' più eccellenti architetti, pittori, et scultori italiani, da Cimabue insino a' tempi nostri* (Firenze: Giuntina, 1568), 2.

jis auga lėtai, o jo jėga ir ilgaamžiškumas didėja; taip ir menininko šlovė buvo įtvirtinta, kad atlaikytų besikeičiantį laiką.⁶

Nepaisant to, kad, pasak Saunderso, Čechavičius pats jau yra panašus į ilgaamžį ažuolą, tačiau jį įamžinti vis tiek reikia. Jis, kaip ir Vasario atrinkti kūrėjai, yra vertas atminimo.

Religinių ir moralinių vertybių tematika

Pranešime Saundersas Čechavičių apibūdino taip:

Dangus apdovanojo mūsų menininką visais privalumais, vedančiais į pranašumą mene. Malonus, kuklus, bet atkaklus ir griežtas. <...> Turėjo taiklų protą: <...>, pateikė įrodymą <...>, kad religija ir pamaldumas yra tikrieji genijaus bičiuliai, jie jį puošia, jie jį daro žavesnį ir dar labiau naudingą.⁷

Nors baroko laikotarpiu tebedominavo griežta kanoninė religinė tematika, tačiau buvo ir nuo kanono nukrypstančių kūrinių – puikus to pavyzdys Caravaggio „šventvagiškai“ pavaizduotas Marijos mirties siužetas, nutapytas apie 1604–1606 m., kur Mergelės kūnas pavaizduotas taip, kaip iš tiesų atrodytų lavonas – išpurtes ir ištinęs⁸. Visgi, laisvėjant kanonui, tvirto charakterio ir moralės nebuvimas dar vis negalėjo lengva ranka būti nurašytas „įprastam menininkų būdai“. Griežtumą, moralę ir tvirto charakterio svarbą kūrybai (šiuo atveju – grožio kūrybai) pabrėžė net ir agnostikas, amžininkas, filosofas Friedrichas Schilleris 1798-aisiais laiške Goethei: „Grynas, griežtas tikrojo grožio siekimas reikalauja rigorizmo moralinėje būty.“⁹

Visai ne daug kas pasikeitė nuo Vasario laikų – emocinio tvirtumo, griežtumo, tvirtų moralinių pagrindų svarba menui ryški ir *Gyvenimuose*, ir apskritai humanizmo laikotarpiu: skirtis tik tokia, kad XVI a. menas dar negalėjo būti atsiejamas nuo religijos, o krikščioniškoji moralės filosofija, skirtingai nei dauguma šiuolaikinės etikos teorijų, apie moralę kalbėjo ne dėl

6 Józef Saunders, „Information on the Life and Work of Szymon Czechowicz“, *Dziennik Wileński* (1815) (in Polish), re-issued in *Pamiętnik Sztuk Pięknych*, edited by Jerzy Malinowski (Toruń, 2001), 59.

7 Laima Šinkūnaitė, „Josepho Saunderso pranešimas apie Simono Čechavičiaus tapybą“, *Meno istorija ir kritika* 7 (2011): 35.

8 Caravaggio, *Mergelės Marijos mirtis*, 1604–1606, drobė, aliejus, 369 × 245 cm, Luvras, Paryžius.

9 *Ties grožio vertybėmis*, sudarė Rapolas Serapinas (Vilnius: Baltos lankos, 2001), 97.

mokslo, o dėl religijos ir savo teiginius grindė tradicinių krikščioniškų autoritetų idėjomis¹⁰. Pagrindinės humanisto Vasario vertybės – aukšta (katalikiška) moralė, pamaldumas – itin iliustratyviai atsispindi brolio Lippio gyvenime: vienuolis, pagarsėjęs ne tik savo tapyba, bet ir nuodėmingais žygiais – susilaukęs nesantuokinio vaiko su vienuole, apibūdinamas kaip žmogus, turėjęs silpnybę moterims, nebuvęs tobulas, absoliučiai moralus, *pieno di virtù*. Tiesa, Vasari nenuteisė pastarojo tik dėl svarios vertybės – talento, kuris, žinoma, taip pat yra duotas Kūrėjo (*virtù* ir *virtuoso* ambivalentiškumas), tačiau krikščioniškų vertybių nesilaikymas metė šešėlį ant jo atliktų darbų (pvz., talentas jau negelbėjo Andreos del Castagno ar Pietro Torrigiano).

Aptarus pateiktus pavyzdžius, galima daryti išvadą, kad krikščioniška moralė, tiek Vasario, tiek Saunderso akimis, negalėjo būti atsiejamos nuo dailininko, kūrėjo darbų ir potencialios jų vertės. Taip pat verta paminėti ir dailėtyrininkės Aistės Paulinos Virbickaitės mintį, jog kūrėjų moralinių savybių ir dramatiškų biografinių faktų pristatymas bei susiejimas su jų kūriniais įtraukia ir skaitantįjį¹¹, taip tokias vazariškojo principo biografijas priartinant prie grožinės literatūros kūrinių.

Techninių dailininko gebėjimų įvertinimas

Pirmos dvi aptartos charakteristikos – užmaršties tematika ir religinių bei moralinių vertybių tematika – paaiškina dailininko įamžinimo motyvą ir pagrindžia jo tinkamumą būti įamžintam autoriaus, o štai techninių gebėjimų įvertinimas ir tyrimas svarbus jau ne literatūriška, emocine, socialine prasme, o vertinant dailininką pagal jo amatui keliamus kriterijus.

Saundersas pranešime rašė, kad Čechavičius buvo „gerai įvaldęs meno pagrindus ir neužmiršdamas tauraus meno tikslo, giliai įsijausdavo į būsimą paveikslo vaizdinį dar prieš jį perteikdamas drobėje.“¹² Pasak lenkų menotyrininko Zbigniewo Michalczyko, Čechavičiaus paveikslai pasižymi harmoninga visuma: tai lemia ne tik logiška kompozicija, bet ir tai, jog tapytojas puikiai valdė šviesą, spalvas ir detales¹³. Dėl to, pasak VDU profesorės Laimos Šinkūnaitės, šio dailininko paveiksluose nėra nereikalingų figūrų, kurios

¹⁰ *Gėrio kontūrai*, rengė Bronius Kuzmickas (Vilnius: Mintis, 1989), 21.

¹¹ Aistė Paulina Virbickaitė, „Mes sapnuojame išprotėjusį genijų“, *Literatūra ir menas* (nr. 3725 / 9 žurnalo).

¹² Šinkūnaitė, „Josepho Saunderso pranešimas apie Simono Čechavičiaus tapybą“, 35.

¹³ Zbigniew Michalczyk, „Szymon Czechowicz – His Life and Work“, in *Geniusz baroku Szymon Czechowicz* (Kraków, 2020), 229.

Saunderso laikais pajuokiamai buvo vadinamos „pasamdytais žmonėmis“. Be to, anot jos, Čechavičius „niekada netapė nederamų fragmentų, nesusijusių su vaizduojamu istoriniu epizodu ar veiksmu. Jis vengė ryškių spalvų; todėl, pasak Saunderso, jo paveikslų „koloritas paprastas ir sveikas.“¹⁴ Minėti kriterijai rodo, kad Čechavičių pastarasis laiko ne tik tinkamu būti geru dailininku, remiantis jo morale ir charakteriu, tačiau iš tiesų tokiu buvusį – dailininkas mokėjo tapyti apgalvotai, nemaišė skirtingiems laikotarpiams būdingų atributų, jo pasirinktas koloritas buvo natūralus. Dera paminėti, jog taip Saundersas atskleidė ir savo paties vertinimo kriterijus, tai, ką jis manė esant tinkama to laikotarpio dailininkui, ir tai, ką manė esant prasto išsilavinimo ženklais (pvz., jau minėti įvairių laikotarpių bruožai, nederantys viename paveiksle).

Dailininkų techniškumas, jų gebėjimai ir stiliaus atitikimas kūrėjo veikimo laikotarpiui svarbūs ir Vasariui. Kaip ir Saundersas, jis naudojosi jam tuo metu prieinamomis priemonėmis ir savo kritiką ar pagyras įvairiems kūrėjams grindė tuomečiais analitiniais metodais. Jis stengėsi dailininkus vertinti pagal to meto istorinį kontekstą, apžvelgti jų gebėjimus ir inovacijas (Giotto nelygino, pavyzdžiui, su Raffaellu – tarp abiejų dailininkų yra savotiška meno evoliucijos praraja, tačiau Giotto vertino už jo bandymus įvesti perspektyvą, atkreipė dėmesį į jo pasirinktas figūrų kompozicijas, kurios rodo didžiulį progresą dailės, kaip amato, pasaulyje).

Šinkūnaitė rašo, kad Saundersas Čechavičiaus tapybą apibendrina tokia išvada:

Čechavičiaus paveikslų sistema yra išmintingai apmąstyta, paprasta ir tvarkinga. Tad jo darbai suvokiami be pasipriešinimo, lengvai; o panašumas į tiesą visose paveikslų sistemos dalyse yra išsaugotas.¹⁵

Panašumas į tiesą, anot Saunderso, iš esmės yra tai, ką Vasari vadiną Giotto natūralumu ir gamtos įkvėpimu:

Ta pati pareiga, kurią tapytojai jaučia gamtai, nuolat svarbi tiems, kurie iš puikiausių ir gražiausių jos dalių pasiima, kas joje yra geriausia, ir stengiasi tai imituoti ir atkartoti; šią pareigą, mano įsitikinimu, privalėjo jausti Giotto, Florencijos tapytojas.¹⁶

¹⁴ Ibid.

¹⁵ Ibid., 35–36.

¹⁶ Giorgio Vasari, *Vite de' più eccellenti architetti, pittori, et scultori italiani, da Cimabue insino a' tempi nostri*, a cura di Società di Amatori delle Arti Belle, Felice le Monnier (Firenze, 1816), 146.

Giotto apibūdinamas kaip menininkas, jaučiantis gamtos įkvėpimą ir turintis pareigą ją kuo geriau imituoti, lygiai kaip ir Čechavičiui Saunderso keliamas reikalavimas gamtą (arba realų pasaulį) atkartoti (imituoti) savo kūrinuose.

Saunderso pranešimas apie šio dailininko gyvenimą ir kūrybą pirmuoju dailės istorijos Lietuvoje darbu laikomas dėl analitiškumo (atitinkančio Saunderso laikotarpį) ir aukščiau minėtos meninės specifikos – kolorito, kompozicijos – aprašymų, kurie ši tekstą, kaip ir šiuolaikinio žmogaus akimis, dažnai klaidingus, painius bei lyriškus Vasario *Gyvenimus*, paverčia neįkainojamu menotyros šaltiniu, atspindinčiu savųjų laikotarpių dvasią ir dailės istoriografijos raidą. Saundersas, rašęs daugiau nei po 200 metų nuo *Gyvenimų* pasirodymo, sąmoningai ar nesąmoningai (nežinoma, ar jis buvo susipažinęs su *Gyvenimais*, tačiau tai nebūtų keista) naudojo Vasario sugalvotomis (ar nuo antikos rašytojų atkartotomis) matricomis, kaip konstruoti menininko biografiją ir kaip vertinti jo kūrinius: pirma būtina paminėti, kokia šio darbo prasmė, tada aprašyti menininką kaip asmenybę ir įvardyti jo tinkamumą bei „nuopelnus“ būti įamžintam, galiausiai aptarti techninius kūrybos aspektus – konkrečius jo darbus, techniką, mokyklą, stilių ir kt.

Dera priminti, kad apie šį Saunderso pranešimą yra rašęs ne vienas meno istorikas (tarp jų ir prof. Laima Šinkūnaitė, ir lenkų menotyrininkas Zbigniewas Michalczykas), tačiau klausimų apie vazariškąjį kanoną nebuvo kelta. Todėl svarbu atkreipti dėmesį, jog „Pranešimas apie Simono Čechavičiaus gyvenimą“ atkartoją vazariškąjį kanoną – Saundersas įtvirtino menininko „vertę“, apžvelgė jo charakterį ir pabrėžė vidinių savybių svarbą jo meno kūriniams bei aptarė jam žinomus Čechavičiaus darbus. Tai įvertinus, galima teigti, kad Vasario *Gyvenimai* tapo pasakojimo apie dailininkus pirmavaizdžiu, formavusiu dailininkų savimone, jų užsakovų ir pirmųjų menotyrininkų biografiškos sampratą (menininkas, kuriam skirta biografija, yra geras, nusipelnęs menininkas).

Gauta ——— 2021 11 29

Literatūra

- Gaston, Robert W. „Vasari and the Rhetoric of Decorum“. In *The Ashgate Research Companion to Giorgio Vasari*. Edited by Cast J. D., 245–260. Surrey: Ashgate Publishing, 2014.
- Gėrio kontūrai*. Rengė Bronius Kuzmickas. Vilnius: Mintis, 1989.
- Levandauskas, Vytautas. „Josephas Saundersas ir menotyros diskursai po dviejų šimtmečių“, recenzija. *Meno istorija ir kritika* 7 (Kaunas, 2011).
- Michalczyk, Zbigniew. „Szymon Czechowicz – His Life and Work“. In *Geniusz baroku Szymon Czechowicz*. Kraków, 2020.
- Saunders, Józef. „Information on the Life and Work of Szymon Czechowicz“. *Dziennik Wileński* (1815) (in Polish). Re-issued in *Pamiętnik Sztuk Pięknych*. Edited by Jerzy Malinowski. Toruń, 2001.
- Šabasevičius, Helmutas. „Pirmieji profesionalūs bandymai interpretuoti barokinį Lietuvos kultūros paveldą. Juozapo Saunderso kalba apie Simoną Čechavičių“. In „Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės barokas: formos, įtakos, kryptys“. Sudarė Rasa Butvilaitė. *Acta Academiae Artium Vilnensis* 7 (2001).
- Šinkūnaitė, Laima. „Josepho Saunderso pranešimas apie Simono Čechavičiaus tapybą“. *Meno istorija ir kritika* 7 (2011).
- Ties grožio vertybėmis*. Sudarė Rapolas Serapinas. Vilnius: Baltos lankos, 2001.
- Vasari, Giorgio. *Vite de' più eccellenti architetti, pittori, et scultori italiani, da Cimabue insino a' tempi nostri*. Firenze: Giuntina, 1568.
- Vasari, Giorgio. *Vite de' più eccellenti architetti, pittori, et scultori italiani, da Cimabue insino a' tempi nostri*. A cura di Società di Amatori delle Arti Belle, Felice le Monnier, Firenze, 1816.
- Virbickaitė, Aistė Paulina. „Mes sapnuojame išprotėjusį genijų“. *Literatūra ir menas* (nr. 3725 / 9 žurnalo). <https://literaturairmenas.lt/s-keltininkai/aiste-paulina-virbickaitė-mes-sapnuojame-isprotejusi-geniju>.

Summary

The First Art Historian Giorgio Vasari and His Influence on the Lithuanian Art History: Joseph Saunders on Szymon Czechowicz

Austėja Šmigelskaitė

Keywords: historiography of art, the Grand Duchy of Lithuania, *virtus*, originary image, memorialisation, artist's portrait.

The article discusses the first Lithuanian art historical publication by professor and art historian Joseph Saunders, who read it in Vilnius University in November 1815. The article titled “Knowledge about Szymon Czechowicz’s Life and Creations” is considered to be the beginning of historiographical research in the Grand Duchy of Lithuania. Similarly to the first art historian Giorgio Vasari and his “Lives of the Most Eminent Painters, Sculptors, and Architects” (published in 1550), Saunders reminds his readers of a forgotten painter (who made multiple portraits and religious scenes), and underlines his accomplishments and talent.

Following the Vasarian tradition, Saunders brings attention to Czechowicz’s life, his character, and his approach to art. Much like Vasari, Saunders is interested in the artist’s soul, virtues and morale, and is emphasizing their importance in his philosophic reflections about art and artists.

By comparing Saunders’ article with the scheme of the “Lives” by Vasari, the paper suggests that Vasari could have been a model art historian, and argues that his methods of analysis were applied by Saunders in the 19th century.